

SEMINÁŘ 2

**LOKALIZACE 1 (jednoduchý model, Thunen,
Weber)**

Vývoj přístupu k dopravním nákladům:

- do konce **60. let 20. století** dopravní náklady považovány za zásadní faktor vysvětlující rozdíly ve využití území a za hlavní lokalizační faktor ekonomických aktivit (především průmysl)
- **70.léta** – marginalizace významu dopravních nákladů s argumentem jejich nízké hodnoty
- **současnost** – opětovný zájem o dopravní náklady, především pak o jejich regionální variabilitu a dopravní náklady jako část tzv. logistických nákladů (Amazon, Google apod)

- Vyšší dopravní náklady vedly v minulosti ke vzniku teoretických modelů, které popisují prostorovou lokalizaci výrobních činností (za klíčový lokalizační prvek považovaly právě dopravní náklady)
- 2 hlavní lokalizační modely:
  - von Thünenův model dopravními náklady formovaného zemědělského land-use v zázemí tržního místa
  - Weberova teorie popisující obecné lokalizační chování průmyslových podniků v závislosti na dopravních nákladech
- *dnes tyto lokalizační teorie, díky relativně nízkým dopravní nákladům, lze považovat za neplatné*
- *ve své době však hrály důležitou roli při utváření regionální ekonomie a vysvětlení, jak dopravní náklady ovlivňují prostorové uspořádání výroby a zemědělství*

Lokalizace v současnosti – aglomerační efekty

- Firmy mají tendenci se lokalizovat v místech, kde mohou redukovat své náklady a dosahovat aglomeračních efektů:
  - přístup ke kvalifikované pracovní síle (Silicon Valley poblíž amerických univerzit např.)
  - Vybudovaná infrastruktura
  - Doprovodné služby (specializovaný servis)
  - Snížené dopravní a komunikační náklady spojené s blízkou vzdáleností dodavatelů, odběratelů i jednotlivých částí firmy
- Knowledge economy – firmy v současnosti se sdružují s cílem sdílení a přístupu k novým znalostem, inovacím a technologiím
  - spillover efekty – efekty plynoucí z volného šíření znalostí v prostoru díky specifickým vlastnostem inovací. Inovace jsou nerivalitní (nejsou spotřebovávány) a jsou obtížně vylučitelné (dočasně šíření je omezeno patenty, ale mají omezené trvání a většina inovací není patentována.

1 dimenzionální lokalizační model

- Nejjednodušší lokalizační model
- 2 výrobní vstupy (např ocelárna využívá uhlí, a železnou rudu), které jsou komplementární
- Není zde trh, zajímá nás jen lokalizace firmy z pohledu minimalizace nákladů výroby
- Prostor je homogenní (cena práce a půdy je všude stejná, cena produkce je dána pouze dopravními náklady)

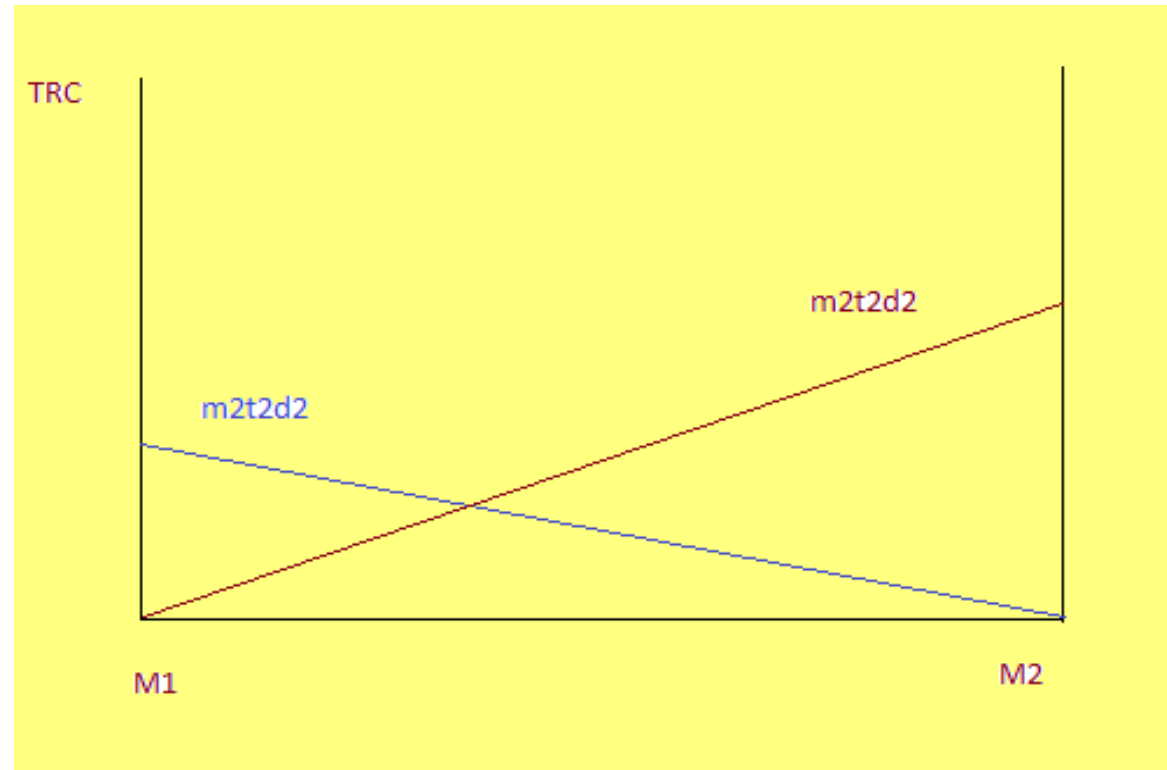
- Destinace vstupů výroby jsou body v prostoru $M1$ a $M2$
- Jednotková váha vstupu m_1, m_2
- Vzdálenost výroby d_1, d_2
- Dopravní tarif t_1, t_2

Vzorec celkových nákladů:

$$TCR = m_1 * t_1 * d_1 + m_2 * t_2 * d_2$$

- Lokalizace – určení optimálního umístění ek. subjektů v prostoru v závislosti na využití lokalizačních faktorů
- Jedná se vždy o minimalizaci prostorových nákladů:
  - lokalizační faktory spojené s prostorem: např. mzdové náklady, kvalifikace, cena půdy, infrastruktura
  - lokalizační náklady spojené s přepravou: dopravní náklady
- Subjekt lokalizace – zpravidla výrobní podnik

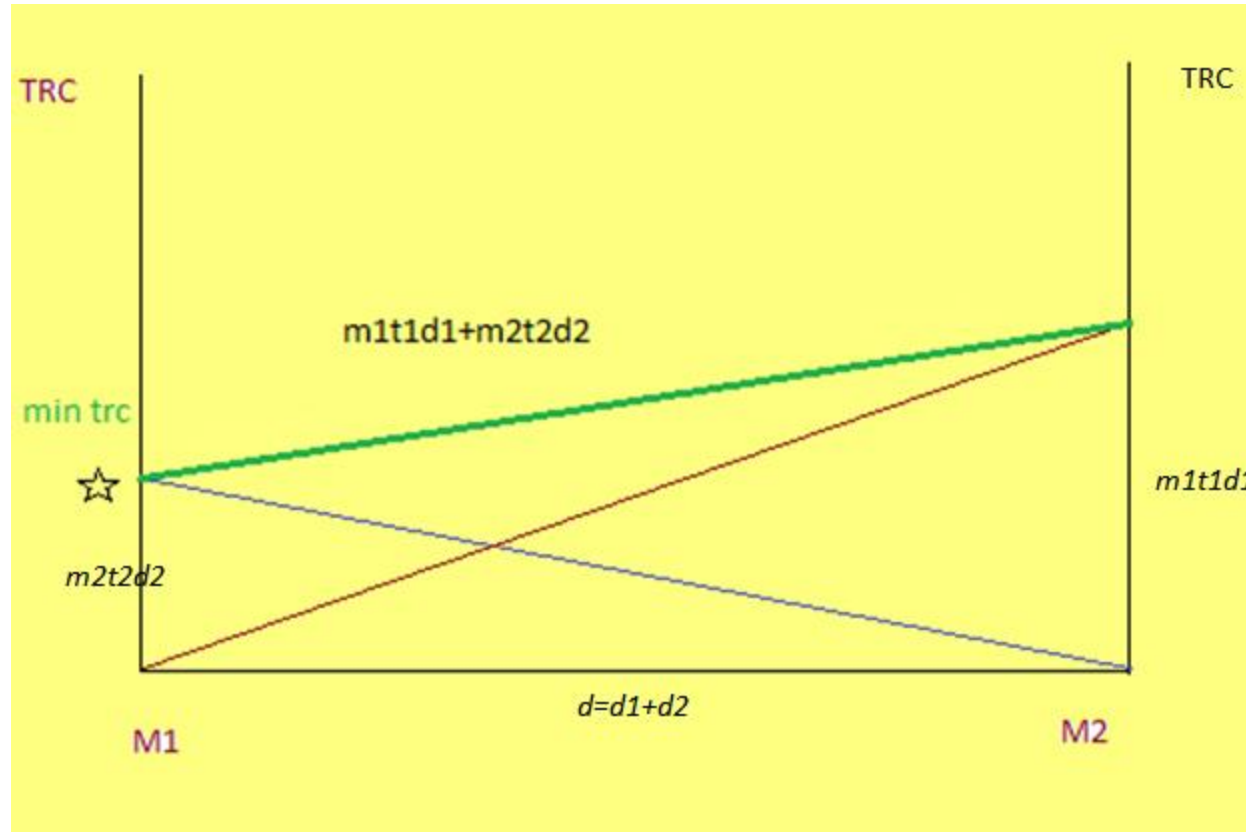
Lokalizace při konstantních dopravních tarifech

- M_2t_2 jsou směrnice křivky nákladů, udávají, jak se změní dopravní náklady, když se d změní o 1
- Tarif a jednotková hmotnost jsou konstantní

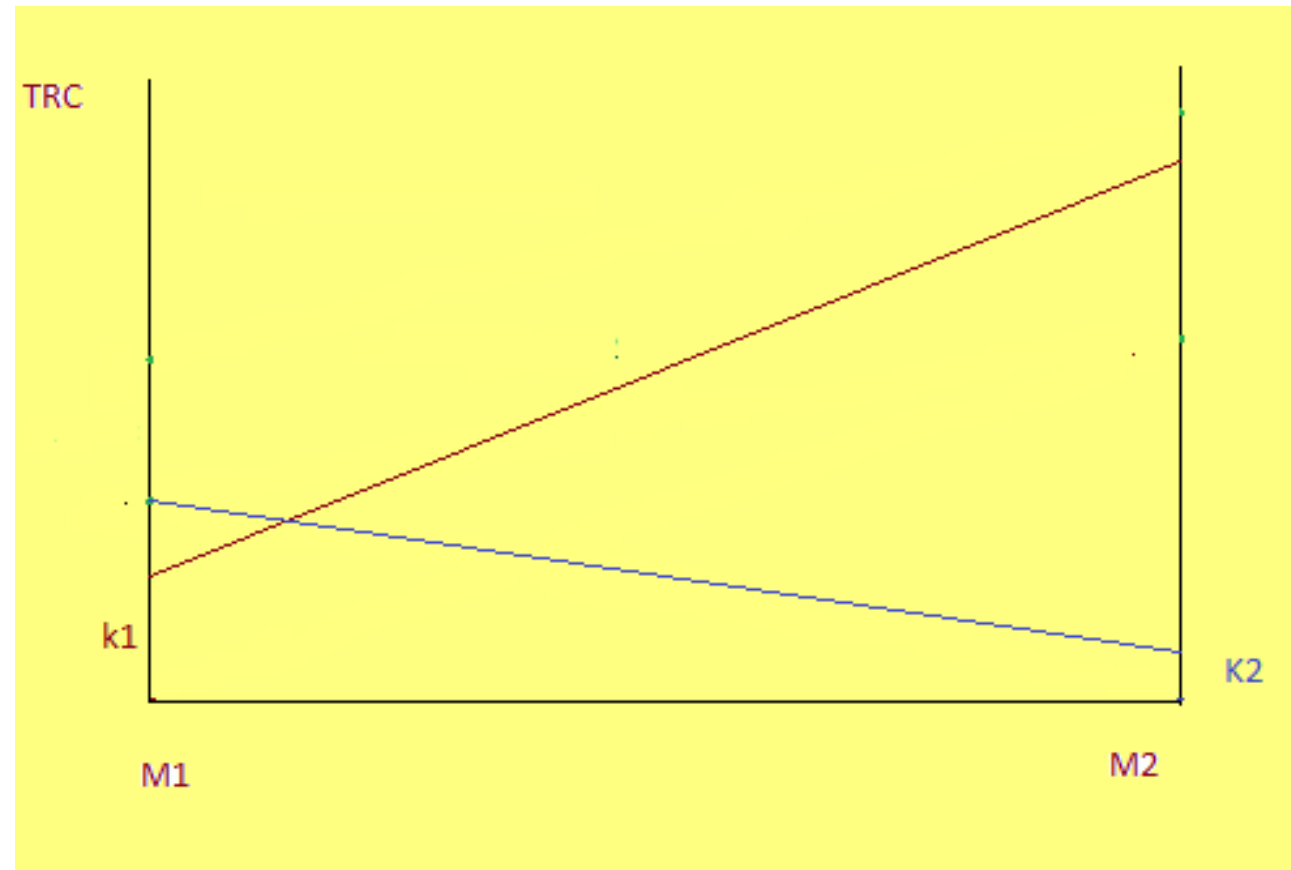

Minimalizace nákladů - lokalizace v místě výroby

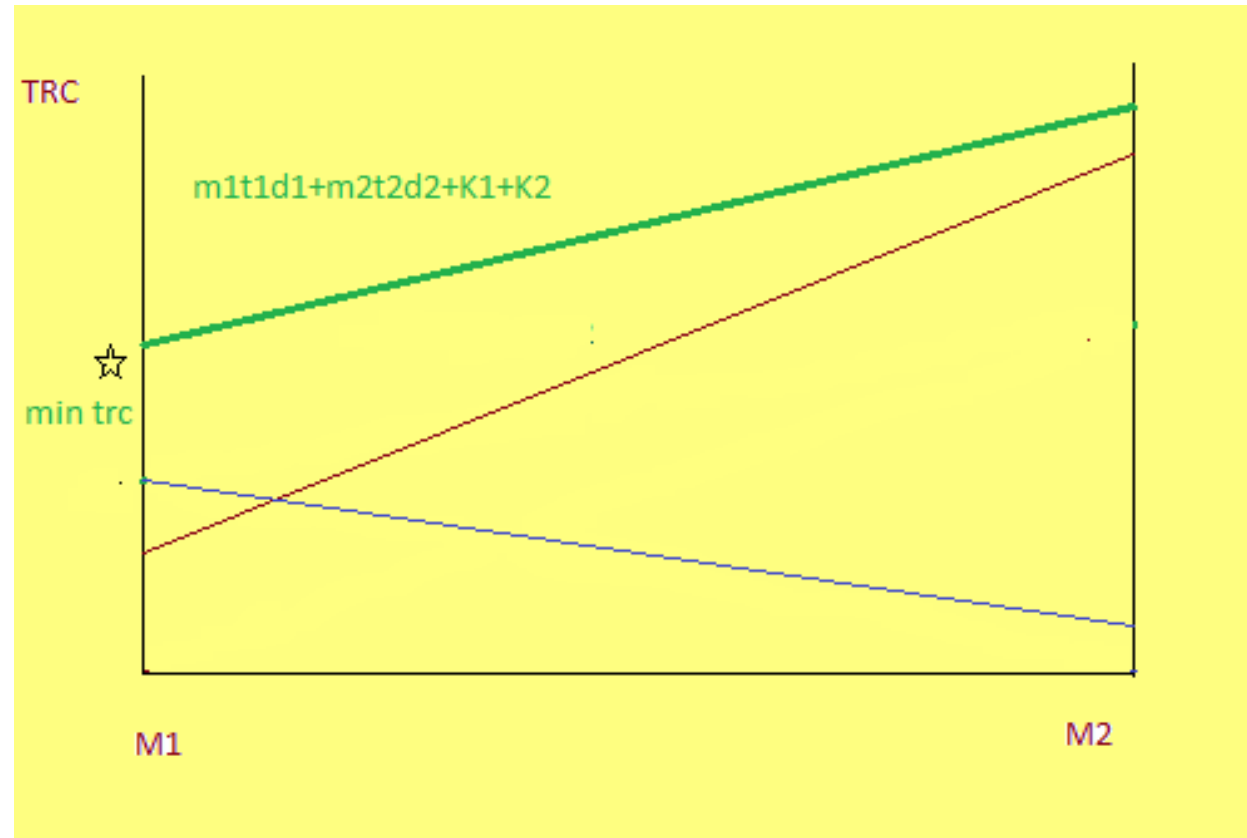
Celkové náklady jsou dány součtem obou křivek

Lokalizace při konstantních dopravních tarifech s fixní přírůžkou

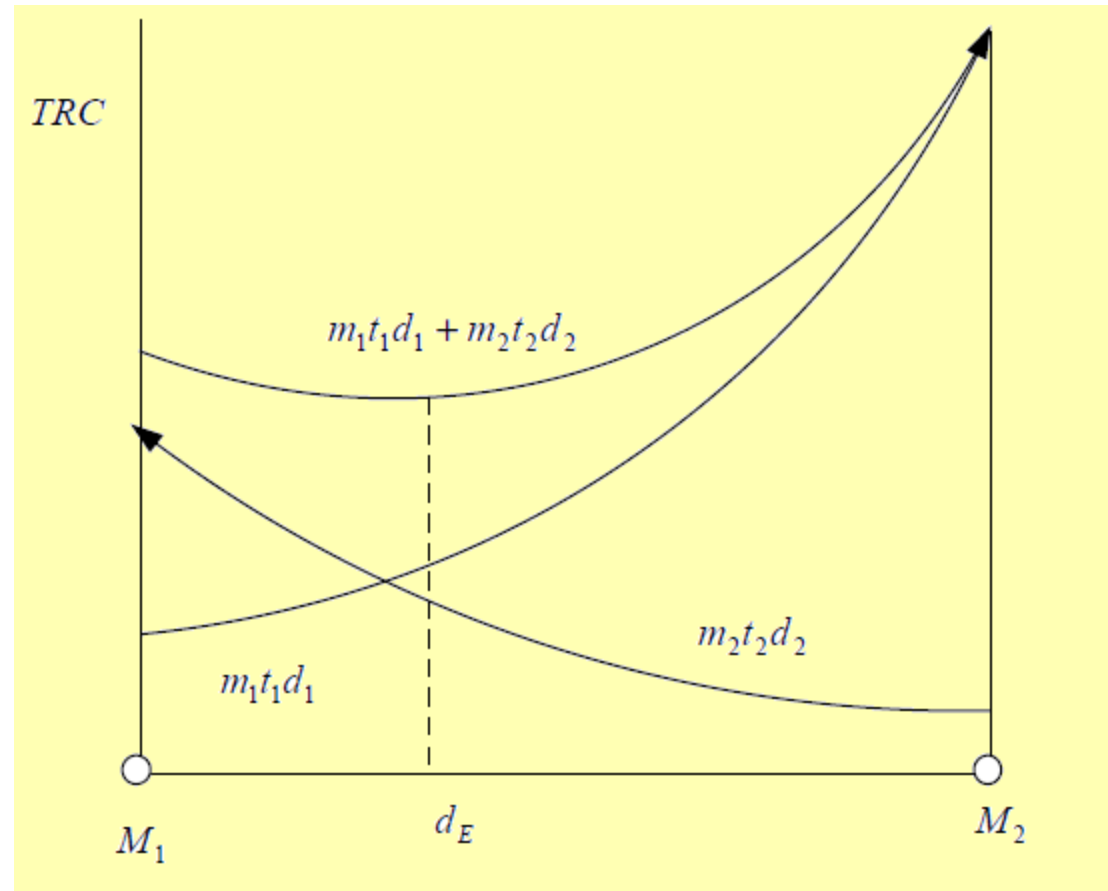
- *Fixní přírůžka (k_1, k_2) je např. cena za naložení a zabalení zboží a uplatňuje se i v rohovém řešení*

Lokalizace při konstantních dopravních tarifech s fixní přírážkou

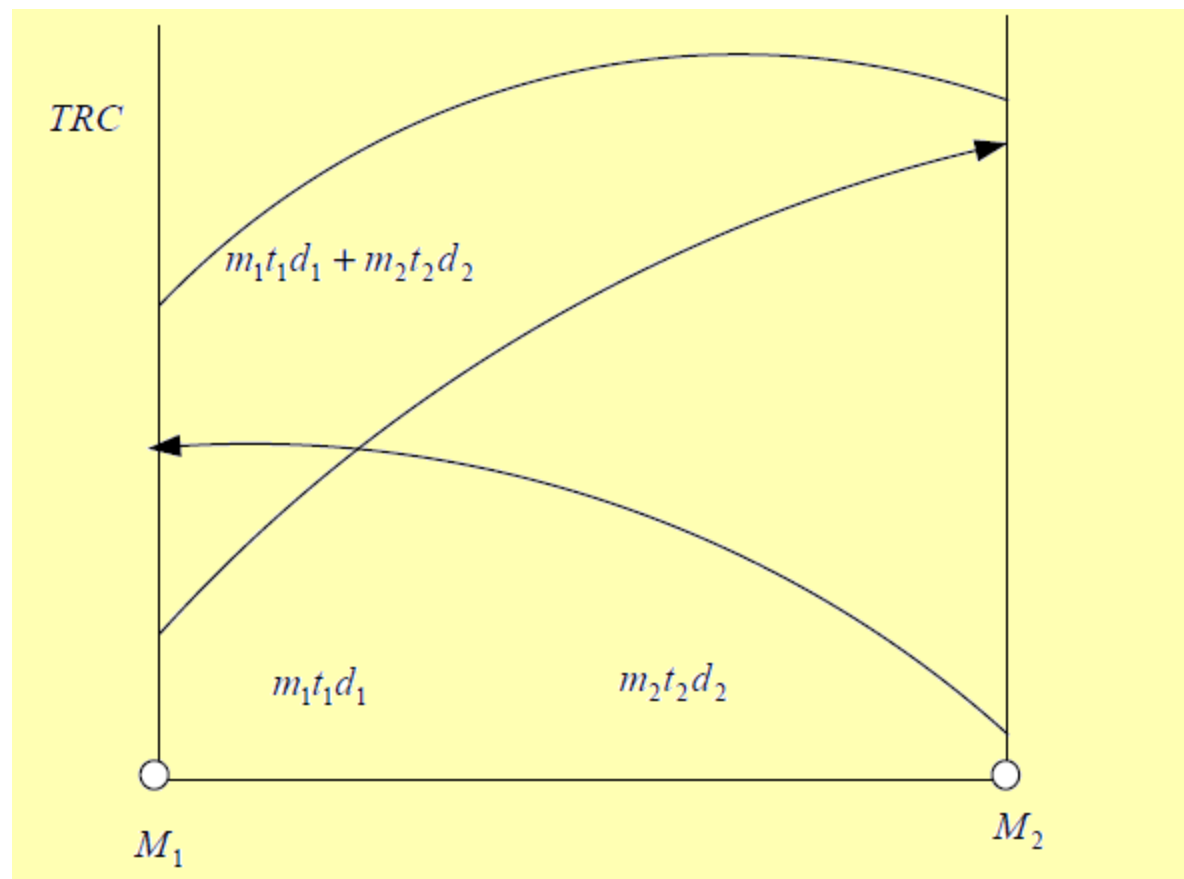

- Celkové náklady jsou dány součtem obou křivek a součtem fixních nákladů. V bodě min TRC musíme k nákladům za dopravu z bodu M2 přičíst fixní náklady K_1

LOKALIZACE PŘI ROSTOUCÍCH DOPRAVNÍCH TARIFECH S FIXNÍ PŘIRÁŽKOU

LOKALIZACE PŘI KLESAJÍCÍCH DOPRAVNÍCH TARIFECH S FIXNÍ PŘIRÁŽKOU

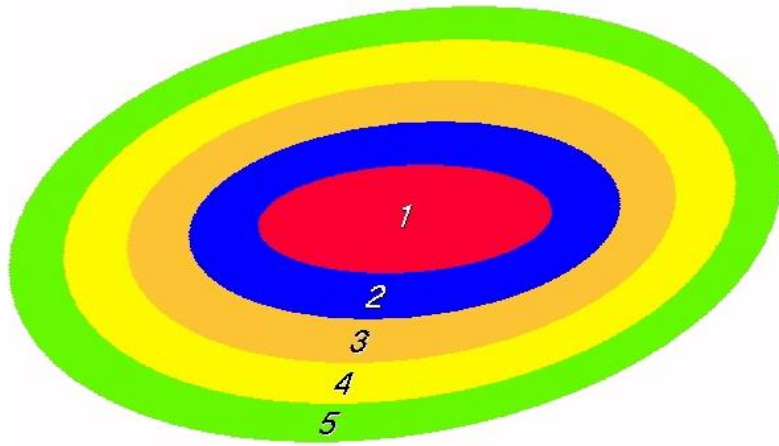

Rostoucí a klesající tarify

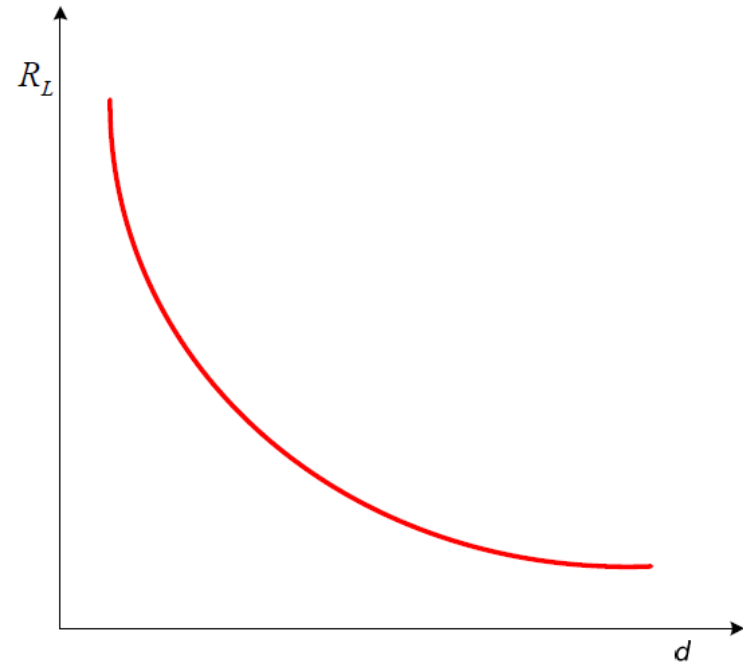
- Rostoucí dopravní náklady se vzdáleností (rostoucí hodnota t) mají vnitřní řešení – viz. příklad optimalizace
- Platí, že pokud jeden dopravní tarif roste, pak má funkce vnitřní řešení – existuje min. dopravních nákladů
- Klesající dopravní náklady mají opět hraniční řešení, vnitřní řešení neexistuje (druhá derivace je záporná – funkce má lokální maximum)
- Fixní náklady se zde promítají podobně jako u konstantních tarifů a nemají vliv na lokalizaci, mají vliv na celkové náklady

Von Thunenův model zemědělské renty

- Von Thunen (1826) –německý ekonom a geograf
- Jako první využil dopravní náklady k vysvětlení ceny půdy
- Cena půdy je odvislá od vzdálenosti od centra
- Základní předpoklady:
  - izolovaný stát – soběstačná ekonomika nepodléhající cizím vlivům (IM/EX), nedochází k migraci pracovních sil mezi regiony
  - 1 centrum obklopené zemědělskou půdou
  - půda (podobně jako v ostatních lokalizačních modelech Losch) je homogenní a má všude stejnou bonitu
  - farmáři maximalizují svůj ek. zisk, ale ten je díky dokonalé konkurenci v zemědělství 0, veškerý přebytek farmáře je renta vlastníkovi půdy – přiklání se k Ricardovi
- Renta vlastníka půdy:
  - $R = Q(P - AC) - tdQ$
- Q – objem produkce, P cena za jednotku produkce, AC náklady na jednotku produkce, tdk dopravní náklady závislé na vzdálenosti (d)

1. City
2. Intensive Agriculture
3. Forest Resources
4. Grain Farming
5. Livestock Farming

- Prostorový prvek – dopravní náklady v závislosti na objemu produkce a dopravních tarifech
- Transportní náklady určují využití půdy
- Vzdálenost od centra určuje, co zemědělci produkují
- Lokalizační renta – přebytek zemědělce je tzv. renta vlastníka půdy. Renta není dána kvalitou půdy jako u Ricarda , ale její vzdáleností od centra. Čím dále od centra, tím jsou vyšší dopravní náklady a tedy nižší renta

Weberův 2D lokalizační model

- **Alfred Weber 1868-1958**
- Tvůrce **klasické teorie lokalizace** - lokalizace výrobní firmy na základě výrobních a dopravních nákladů
- Zavedl termín lokalizační faktory
- Lokalizační faktor dle Webera: síly, které ovlivňují rozhodnutí umístit firmu v konkrétních místech prostoru. Kombinací uvedených sil je možno nalézt místo optimální lokalizace
- 3 hlavní faktory, podle kterých se firma rozhoduje o své lokalizaci typy:
  - Dopravní náklady
  - Náklady na pracovní sílu
  - Spotřebitelské aglomerace

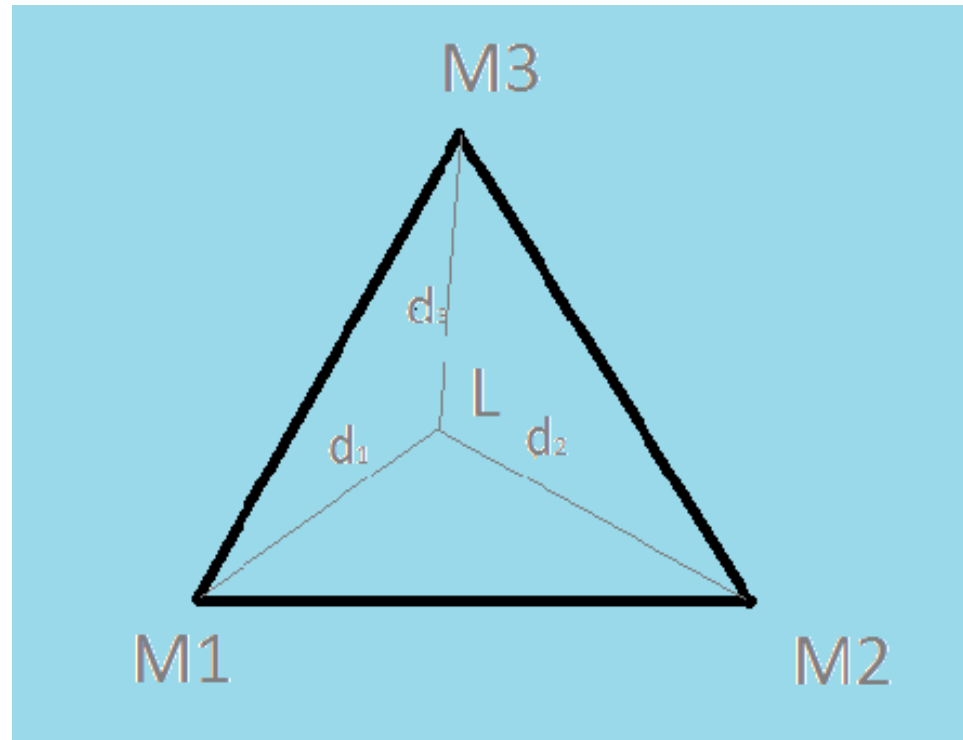
*podle Webera o lokalizaci firmy nerozhoduje poptávka ani cena, proč?

*Uveďte alespoň 2 jiné příklady lokalizačních faktorů podle kterých by se firma mohla rozhodovat kam se bude lokalizovat

Lokalizace při 3 a více destinacích (obvykle M1, M2 vstupy a M3 trh)

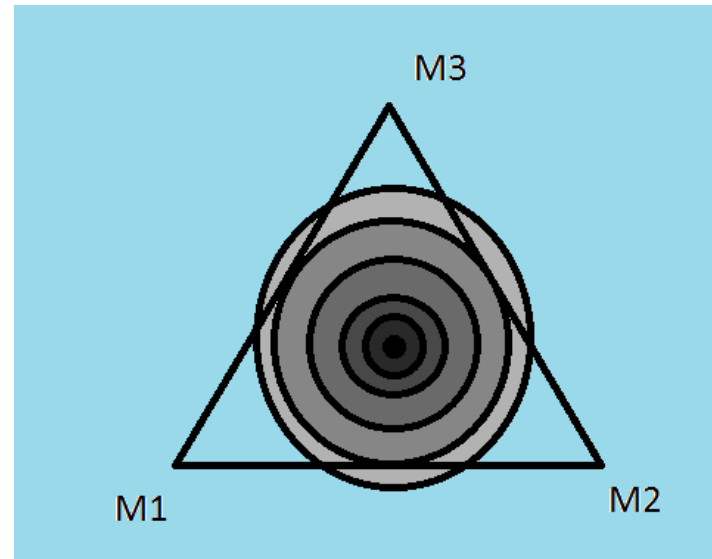
- Weberův lokalizační trojúhelník předpoklady:
  - minimalizace dopravních nákladů
  - Leontiefova produkční funkce (poměr vstupů na výstup je konstantní – jedná se o komplementaritu stále ve stejném poměru a min. produkce je dáno min (a_{x1}, b_{x2}))
  - dokonalá konkurence na straně vstupů i výstupu

Weberův lokalizační trojúhelník

- *Vzdálenost mimo trojúhelník je vždy delší než uvnitř trojúhelníku
firma se vždy měla lokalizovat v rámci trojúhelníku*
- *Firma má tendenci se lokalizovat v místě relativně objemnějšího
vstupu/výstupu*

- Výsledkem optimalizace nákladů je bod v prostoru, směrem od něj se náklady zvyšují
- Izodapany – čáry které spojují stejné úrovně nákladů s rostoucí vzdáleností od bodu optima

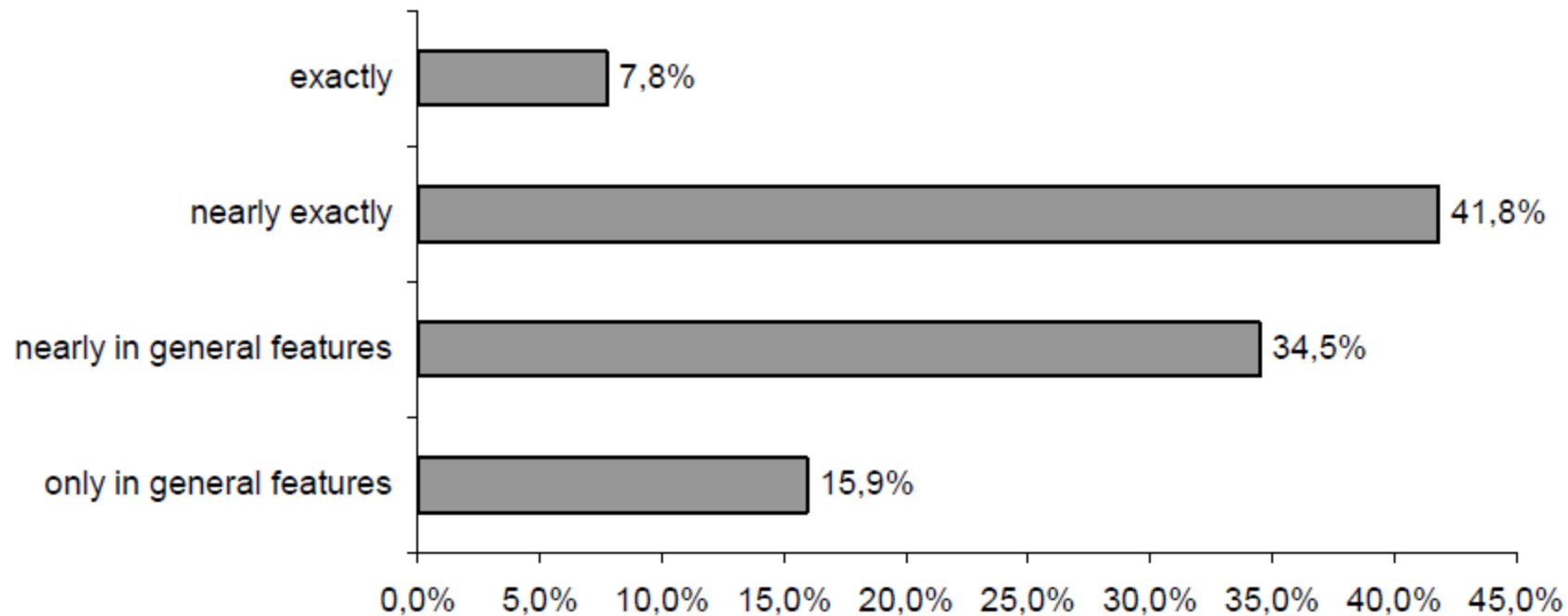
- firma bude mít díky komplementaritě tendenci se lokalizovat v místě relativně nejobjemnějšího vstupu (výstupu)

Výsledky empirického výzkumu lokalizačních faktorů firem v ČR (*Damborský, Jetmar 2008*)

- 252 firem celkem
- Rozdělení dle velikosti:
  - 20% mikro – firmy (1-9 zaměstnanců)
  - 57% small business (10-49 zaměstnanců)
  - 22,4 medium business (50-250 zaměstnanců)
  - 1% large business
- Rozdělení dle typu firmy:
  - 4% zemědělské
  - 56% průmyslové
  - 40% služby

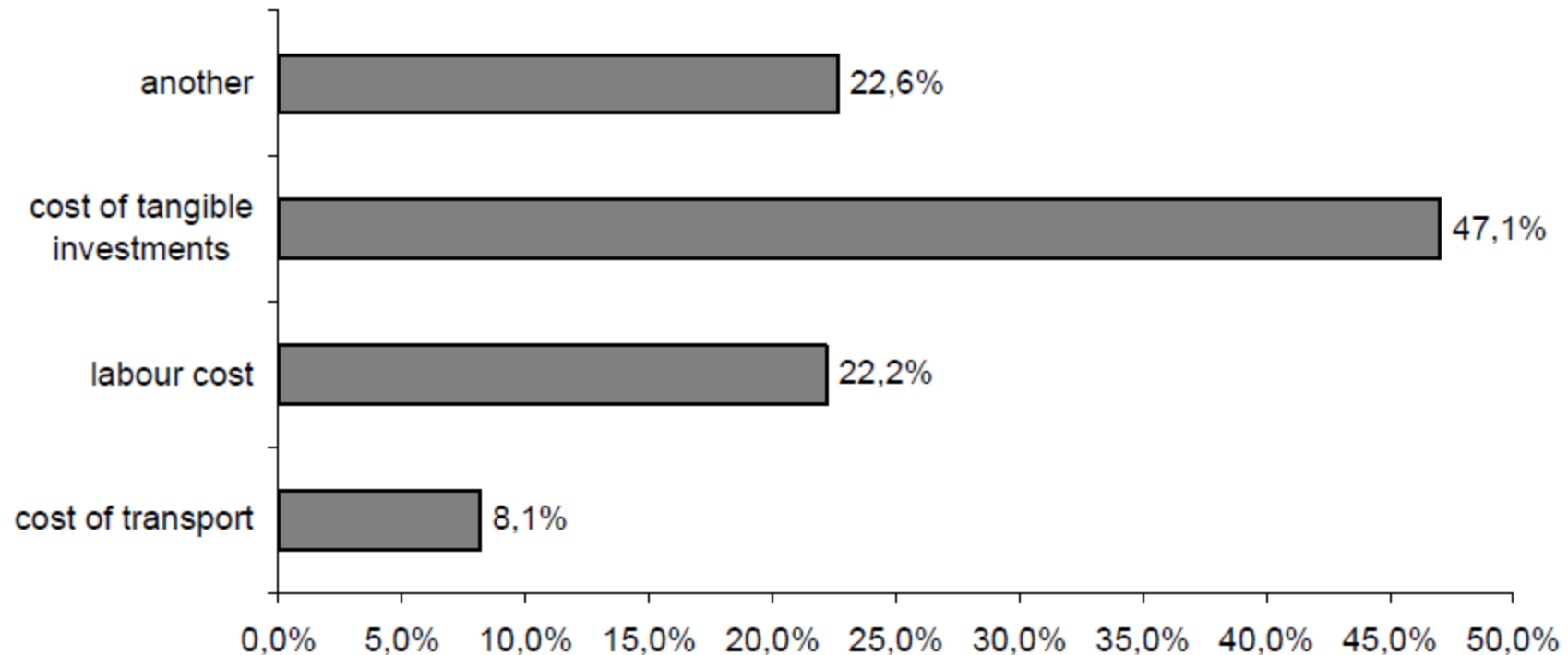
- Většina firem není schopna před lokalizací přesně odhadnout své náklady

Costs of our production in given locality was possible to specify before investment:

- Náklady na hmotné investice byly vyhodnoceny jako nejdůležitější u nejvíce tazatelů (47%)

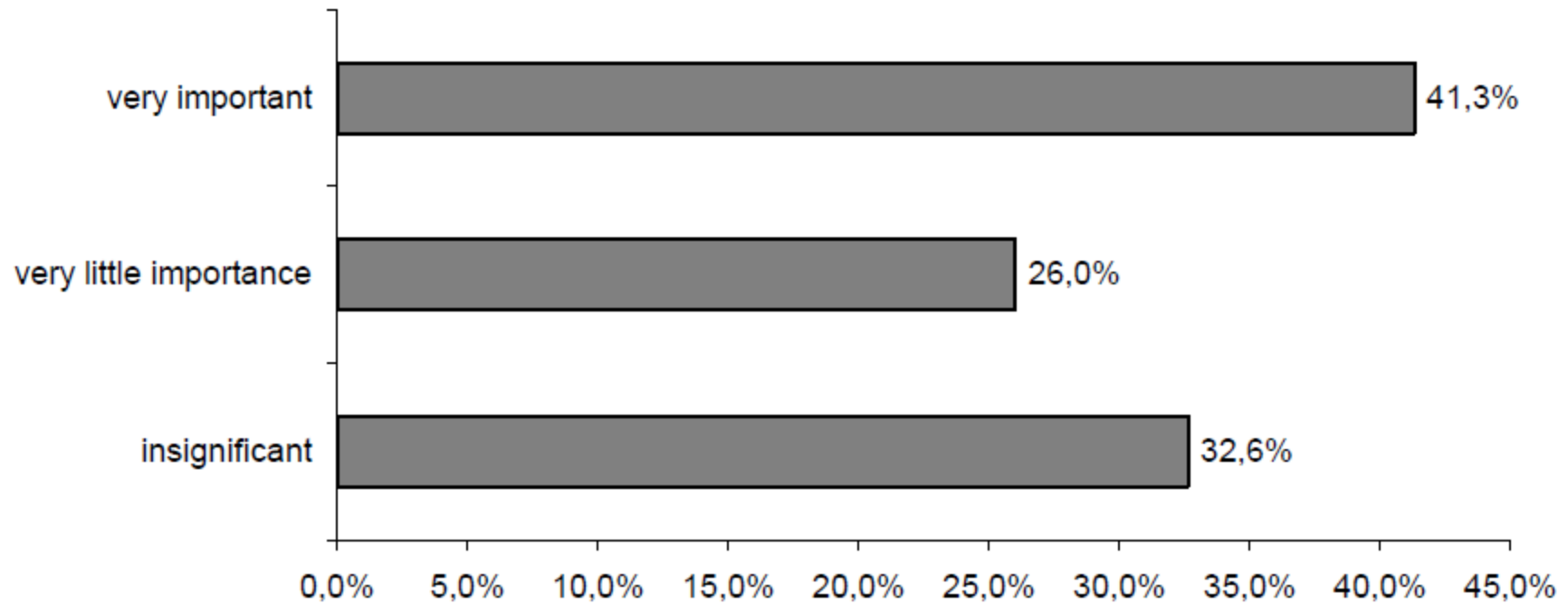
Main determining cost for localization decision of investment was:

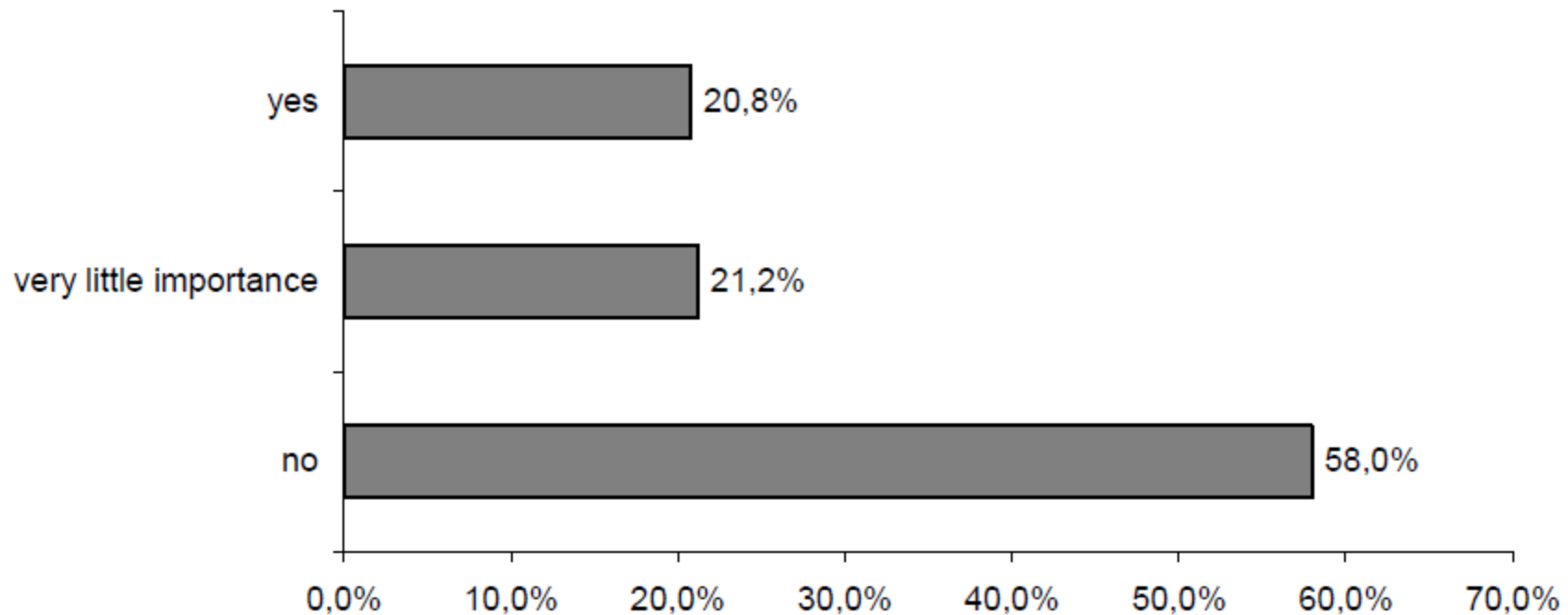
- Vzdálenost ke spotřebitelům jako velmi důležitý uvedlo 41% respondentů

Was geographical (transport) nearness of consumers important for localization-decision:

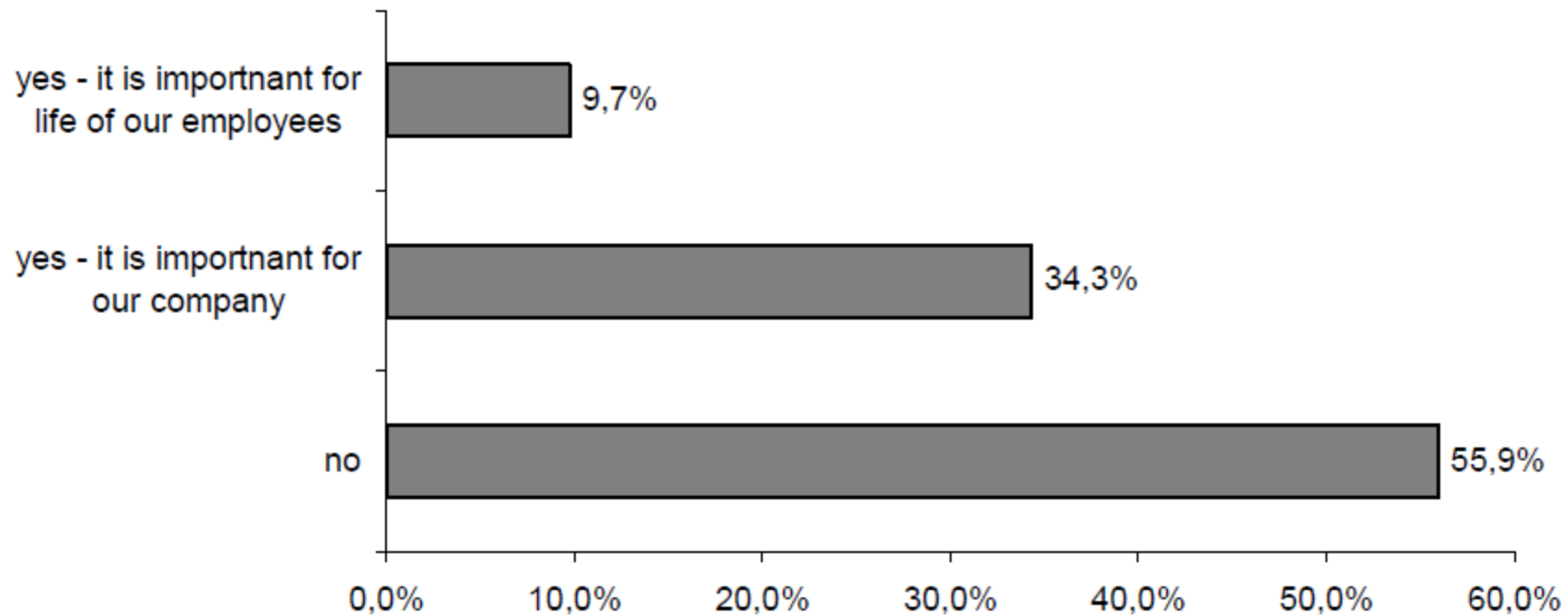
- Vzdálenost konkurence není povětšinou důležitá pro lokalizaci

Was geographical distance of competitive companies important for localization decision?

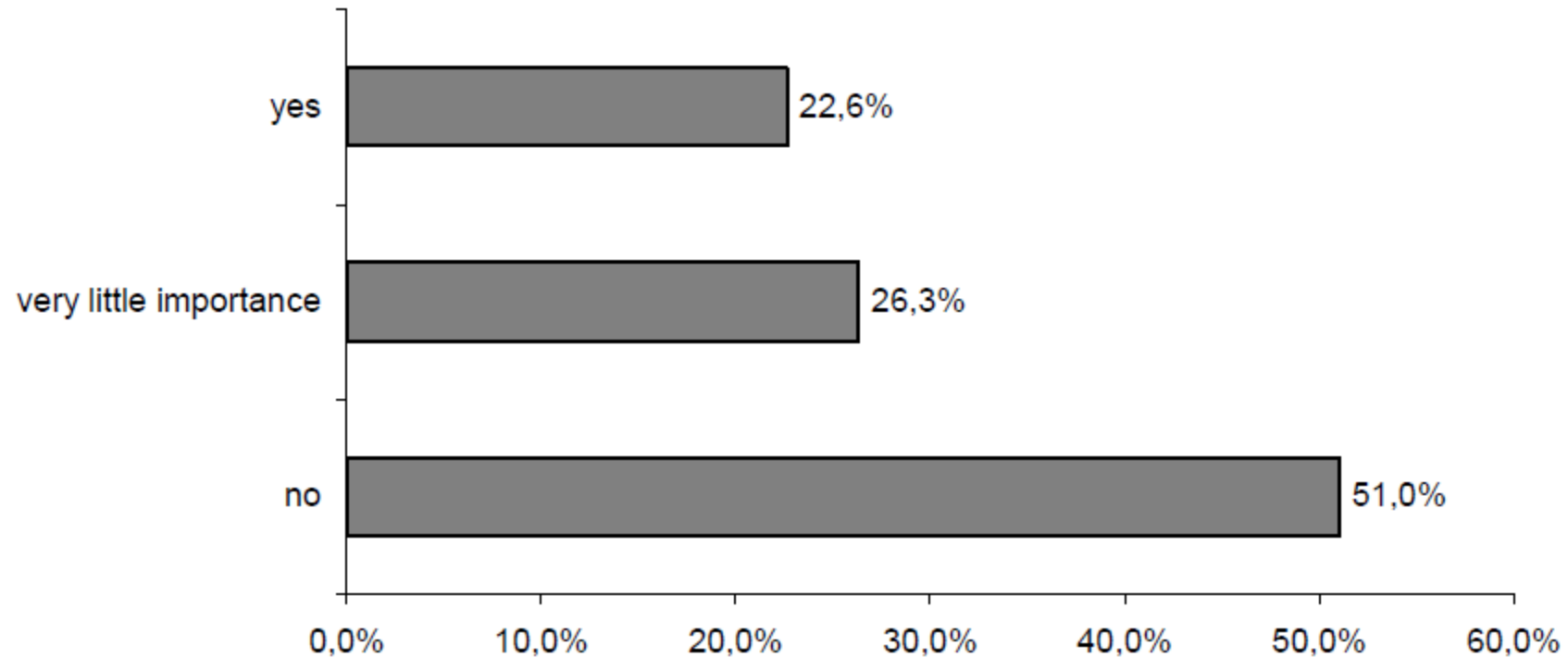
- Vzdálenost velkého centra je důležité pro 46%

Did you endeavor to invest on the place near an important city, which is able to provide enough services (financial education, cultural, business institutions)?

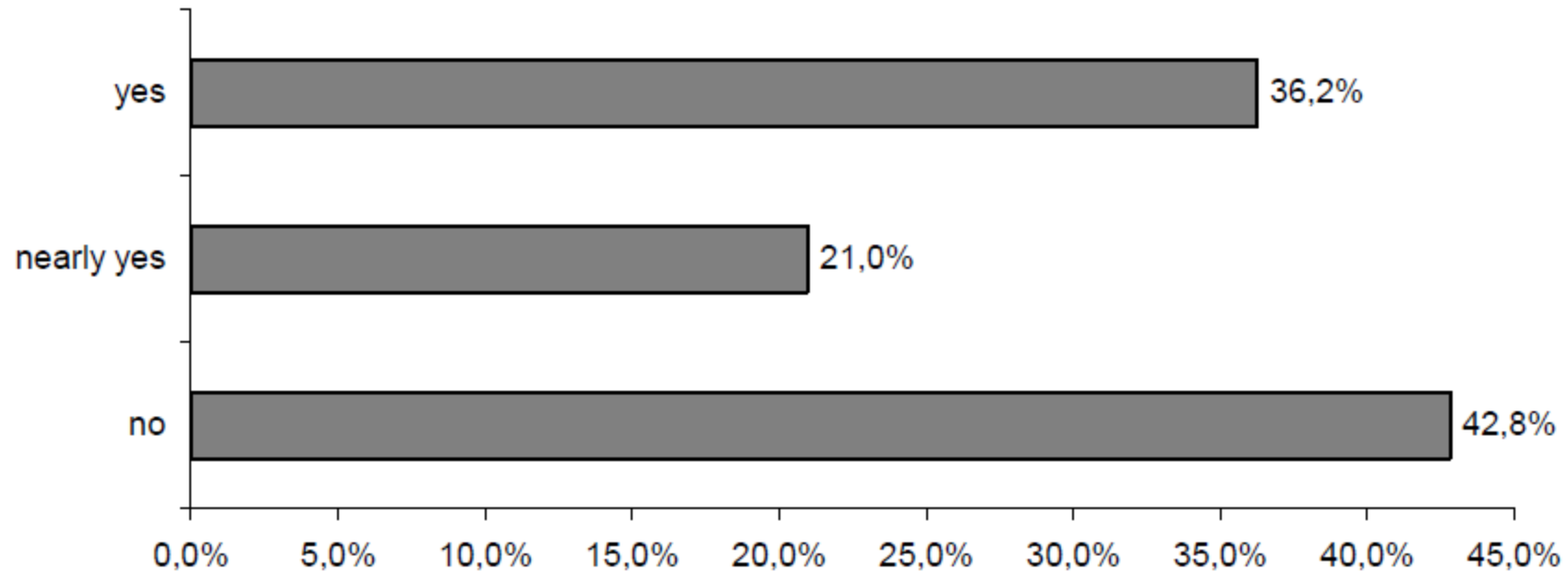
- Blízkost dodavatelů je důležitá pro polovinu firem

Was the nearness of suppliers important fo the lacialization decision?

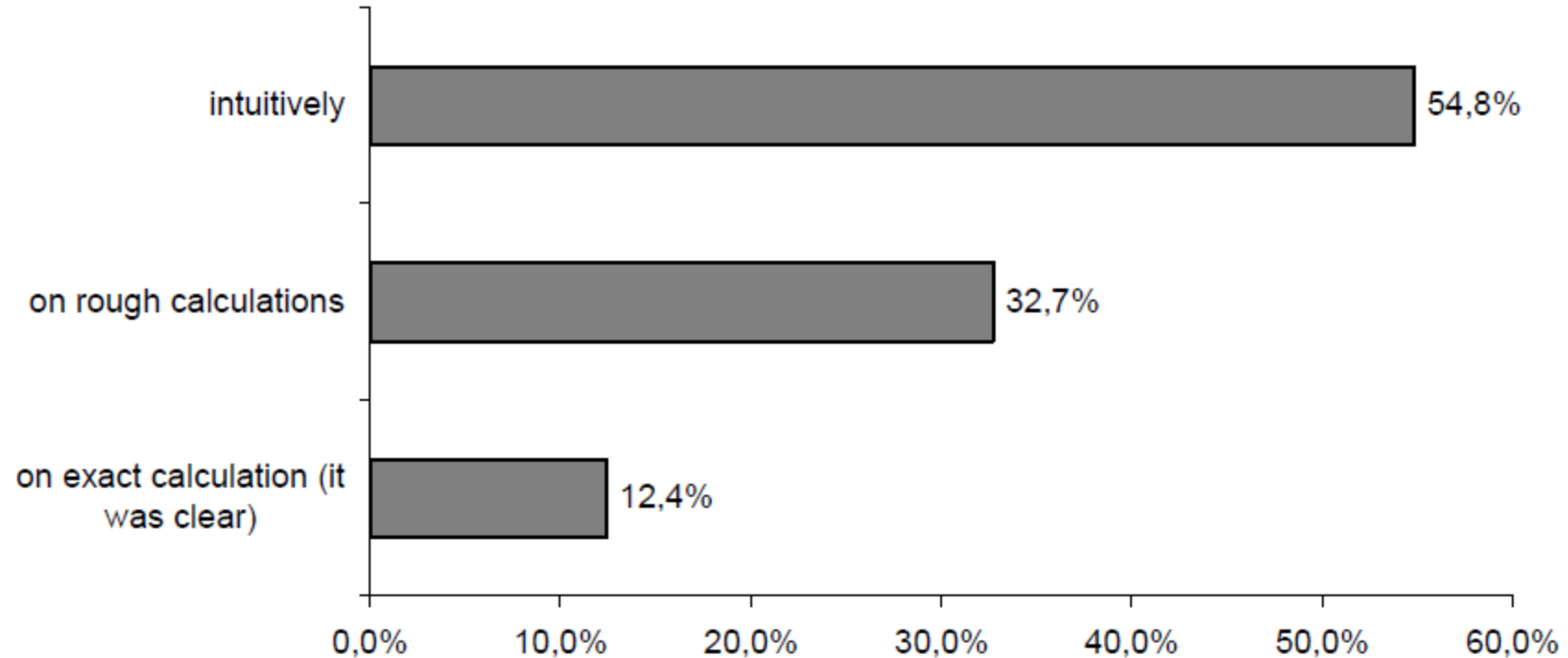
- U vlastníků firem spíše rozhoduje místo bydliště než objektivní ekonomické ukazatele

Question for individual and "owned by a few owners" companies: Was for the localization decision more important the nearness of the residence of owner(s) then "to be more economic-effective"?

- Rozhodnutí o lokalizaci bylo dáno především instinktivně

The localization decision was made

Výsledek výzkumu dle autorů: Univerzální lokalizační faktory neexistují

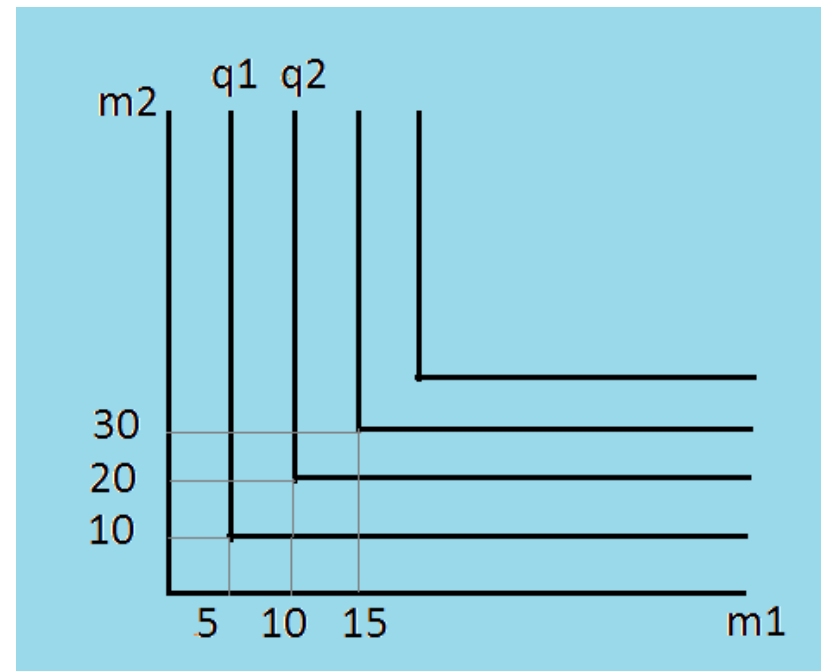
*Co si myslíte o výzkumu? Byl správně proveden, jsou závěry zobecnitelné?

Výpočet optimální lokalizace při rostoucích dopravních tarifech

- Produkční fce obecně: $Q=f(X_1,\dots,X_n)$
- Leontiefova produkční funkce:
$$Q=\min(aX_1,bX_2)$$
- Existence 2 komplementů x_1 a x_2 , mezi kterými neexistuje substituce
- Lze vyrobit jen takové množství, kolik máme minimální potřebné množství jednoho z komplementů

- Konstantní poměr 2 výrobních faktorů do produkční funkce
  - statek m_1 , m_2
  - produkce $q_1, \dots, q_n$
  - na produkci q je třeba 1 jednotka statku m_1 , k 2 jednotkám m_2

- Příklad:
  - hmotnost uhlí (m_1) je 5 t, hmotnost rudy je 10 t vzdálenost mezi uhlím a rudou je 100 km, rostoucí cena dopravy: $t_1=2d_1$, $t_2=3d_2$ (s ujetými kilometry se zvyšuje cena za kilometr)

$$TRC = m_1 t_1 d_1 + m_2 t_2 d_2$$

$$TRC = m_1 2 d_1 d_1 + m_2 3 d_2 d_2$$

$$d = d_1 + d_2 \dots \dots \dots d_1 = 100 - d_2$$

$$TRC = m_1 2 (d - d_2)^2 + m_2 3 d_2^2$$

$$TRC = m_1 2 (d^2 - 2 d d_2 + d_2^2) + m_2 3 d_2^2$$

$$\frac{\partial TRC}{\partial d_2} = -4 m_1 d + 4 m_1 d_2 + 6 m_2 d_2$$

$$0 = -2000 + 20 d_2 + 60 d_2$$

$$80 d_2 = 2000 \dots d_2 = 25$$

$$d_1 = 75$$

- Příklad:
  - hmotnost uhlí (m_1) je 1 t, hmotnost rudy je 5 t vzdálenost mezi uhlím a rudou je 60 km, rostoucí cena dopravy: $t_1=5d_1$, $t_2=2d_2$ (s ujetými kilometry se zvyšuje cena za kilometr)
[$d_2=20$, $d_1=40$]

- Příklad: najděte v jaké vzdálenosti od M1, M2 se bude lokalizovat firma, když známe:
  - $m_1= 10$ t, $m_2=2$ t, vzdálenost mezi M1 a M2 = 60 km, $t_1=2d_1$, $t_2=4d_2$

  - $TrC=m_1*d_1^{0.5}+m_2*d_2^{0.5}$ to dostanes tak, ze $t=1/d^{0.5}$.

Shrnutí

- Jednoduchý lokalizační model je model 2 destinací, Weber přidal třetí dimenzi (trh)
- Ve Weberově modelu bude mít lokalizace vždy vnitřní řešení
- Předpokládáme vždy homogenní prostor, kde je oblast výroby zanesena jako bod
- V případě lokalizace výroby při dvou vstupech platí pravidlo, že konstantní a klesající přepravní sazby mají vždy hraniční řešení a rostoucí náklady (spíše teoretický případ) mají vždy vnitřní řešení
- U komplementárních výrobních faktorů platí, že firma se bude lokalizovat u relativně dražšího (objemnějšího) vstupu, čímž minimalizuje dopravní náklady

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

